

نخستین کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین علی (ع) در جهان اسلام

گفت و گو با محمد مجاهدی مسئول کتابخانه و تخصصی امیرالمؤمنین علی (ع)

گفت و گو: علی رنجبر

اشاره:

مدتی است که در عرصه پژوهشها و تحقیقات کشور، شاهد طلوع کتابخانه‌های تخصصی، جهت کاوش دقیق اندیشمندان و محققان هستیم. کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین علی (ع) که پس از هفت سال فعالیت، در هفته غدیر سال ۱۳۷۹ و در تقارن با سال امیرالمؤمنین (ع)، در مشهد مقدس و در جوار بارگاه ملکوتی حضرت امام رضا (ع) گشایش یافت، یکی از این دقیق اندیشی‌ها در فعالیتهای علمی - تحقیقی است. با توجه به نامگذاری سال ۸۰ به نام حضرت امیرالمؤمنین (ع) برای دومین سال متوالی، کتاب ماه کلیات مصاحبه‌ای با محمد مجاهدی مسئول کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین تدارک دیده است که از نظر می‌گذرد.

○ چه انگیزه‌ها و عواملی سبب ایجاد کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین (ع) بوده است و شما از ایجاد آن چه اهدافی را دنبال می‌کنید؟

- در مرحله اول انگیزه و هدفی جز دفاع از حریم حق علوی در اندازه توان نبوده است. در مرحله دوم جمع‌آوری آثار کرانقدر شیمی و علما و دلسوختگان مکتب ولایت در یک مجموعه، جهت بهره‌برداری آسانتر و نیز جامع کلیه علاقه‌مندان و پژوهشگران منظر بوده است.

○ قبل از اینکه اقدام به تأسیس چنین کتابخانه‌ای بکنید، نمونه‌ای از آن در جهان اسلام وجود داشت که شما را به چنین فکری انداخت یا اینکه کارتان نخستین حرکت بوده است؟

- با توجه به بررسیهای ما این اولین و تنها کتابخانه تخصصی بی‌رمون مولای متقین علی (ع) است و تأسیس چنین کتابخانه‌ای با توجه به نیازهای موجود توسط خود ما طراحی شد اما توجه به این نکته لازم است که کتابخانه‌ها و مؤسساتی با نام مبارک امیرالمؤمنین (ع) وجود دارد که عمومی هستند، حتی کتابخانه امیرالمؤمنین (ع) در نجف اشرف که به دست توانای مرحوم علامه

امینی(ره) دایر شد نیز دارای همه نوح کتاب است و بیشتر جنبه عمومی دارد. اما کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین (ع) کاملاً تخصصی است و از این جهت منحصر به فرد است.

○ از فضای کتابخانه بگویید. کل زیرساختی کتابخانه

چه قدر است و از این مقدار چه مساحتی به مخزن، سالن مطالعه و سایر بخشها تعلق دارد؟

- کل مساحت کتابخانه تخصصی در حدود ۲۰۰ مترمربع است. بخش مطالعه و مخزن در کنار هم قرار دارند. البته شیوه استفاده در این کتابخانه به صورت قفسه باز است که علاقه‌مندان و مراجعان به راحتی و سهولت می‌توانند کتاب موردنیاز خود را پیدا کنند. این دو بخش با هم دیگر ۱۱۰ مترمربع از فضای کتابخانه را اشغال می‌کنند. مابقی فضا مربوط است به دفتر کار، واحد سمعی و بصری و انبار.

○ کتابهای کتابخانه را چگونه تأمین می‌کنید؟ با توجه به اینکه بسیاری از منابع به زبانهای دیگر و در کشورهای مختلف تهیه و تدوین می‌شوند، برای تأمین منابع کتاب خارجی به چه شیوه‌ای عمل می‌کنید؟
- همان طوری که گفتم مهمترین عامل محرک ما در این مجموعه، مسئولیت در قبال آقا، امیرالمؤمنین (ع) است. دقیقاً به همین دلیل برای تهیه کتاب به همه جا مراجعه می‌کنیم و کتاب موردنیاز را تهیه می‌کنیم. برای اطلاع از آنچه که باید تهیه شود، علاوه بر فهرستها و مطبوعات، از کتابخانه‌های عمومی و شخصی نیز بهره می‌بریم. اگر

کتابخانه‌ها و مؤسساتی با نام مبارک امیرالمؤمنین (ع) وجود دارد که عمومی هستند، حتی کتابخانه امیرالمؤمنین (ع) در نجف اشرف که به دست توانای مرحوم علامه امینی (ره) دایر شد نیز دارای همه نوع کتاب است و بیشتر جنبه عمومی دارد. اما کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین (ع) کاملاً تخصصی است و از این جهت منحصر به فرد است

۱. زندگانی حضرت علی (ع) که شامل کتابهایی است که به طور کلی یا جزئی به زندگانی حضرت و وقایع آن دوران پرداخته‌اند.
 ۲. فضایل و مناقب حضرت: کتابهایی است که به فضایل حضرت امیر (ع) و دست‌بندی آنها پرداخته‌اند.
 ۳. فرمایشها: این قسمت شامل نهج البلاغه، غررالحکم و کتابهای مرتبط با فرمایشهای امیرمؤمنان (ع) است.
 ۴. غدیر: واقعه، حدیث و خطبه غدیر و... است.
 ۵. امامت: بحثهای استدلالی در اثبات امامت امیرالمؤمنین علی (ع) و دیگر ائمه معصومین، علیهم‌السلام، و مناظرات و بحثهایی علمی که در این زمینه صورت گرفته است.
 ۶. شیعه: کتابهای حول محور شیعه و موارد مرتبط، البته هر کتاب به تناسب مطالب آن می‌تواند شامل یک یا چند موضوع باشد. بر مبنای موضوعات اصلی، کتابهایی شامل زیرموضوع‌هایی نیز هستند. زیرمجموعه‌های کتابهای موجود نیز بدین قرار است:
 - مستصبرین (شیعه‌شدگان): کتابهایی که نویسندگان آنها به مذاهب اهل بیت علیهم‌السلام گرویده‌اند.
 - کتابهای زبان خارجی: با زبانهای اردو، انگلیسی،

روسی، فرانسوی، آلمانی، ترکی استانبولی، ترکی آذری و... که درباره امام علی (ع) و شیعه نوشته شده است.
 - کودک و نوجوان: کتب کودک شامل موضوعات زندگی امیرالمؤمنین (ع)، غدیر، شمر کودکانه، سلسله جدول و رنگ‌آمیزی
 - نویسندگان غیرمسلمان: کتابهایی که غیرمسلمانان راجع به حضرت علی (ع) به رشته تحریر درآورده‌اند.
 - شعر: چلهای مختلف دیوان حضرت امیر (ع) و اشعار شعری متقدم و معاصر به فارسی و عربی.
 - ادعیه: دعای کمیل، دعای صباح، صحیفه علویه و... با شرح آن.
 - نسخ عکسی: نسخه‌های خطی مرتبط که ابتدا شناسایی و سپس کپی آنها تهیه و جمع‌آوری می‌شود و بخش کتاب غدیر که یکی از مهم‌ترین بخشهاست.
 O لطفاً درباره بخش کتاب غدیر بیشتر توضیح دهید.
 - یکی از انگیزه‌های تدوین مجموعه اسناد غدیر این بود که منابع کتاب غدیر اثر مرحوم علامه امینی (ره) جمع‌آوری شود تا دنیا بداند آنچه علامه امینی در غدیر جمع‌آوری کرده است، چیزی جز منابع خود اهل سنت نبوده است و با این روش به مصداق آیه و جلاله‌م بالقی هی احسن در دفاع از حاکمیت امامت و خلافت علی

کتاب موردنظر در خارج از کشور باشد به طرق مختلف از جمله دریافت از طریق پست الکترونیک، مکانی یا افراد و مسافرانی که علاقه‌مند به همکاری هستند آن کتاب را تهیه می‌کنیم.
 البته باید متذکر شوم که بیشتر کتابهای چاپ کشورهای خارجی را از نمایشگاههای بین‌المللی کتاب که در ایران برگزار می‌شود تهیه می‌کنیم.
O در حال حاضر ظرفیت مخزن کتابخانه چه مقدار است و چند جلد کتاب به زبان فارسی و لاتین در آن موجود است؟
 - در حال حاضر حدود ۶۰۰۰ جلد کتاب به زبانهای فارسی، عربی، انگلیسی، اردو، فرانسوی، ترکی آذری، ترکی استانبولی و برخی زبانهای دیگر در این مجموعه وجود دارد که در اختیار علاقه‌مندان قرار دارد که بیشترین کتابها به عربی و فارسی است. کتابهای اردو و انگلیسی در رده بعدی قرار دارند.
O با توجه به اینکه نام و نوع کتابخانه مربوط به موضوع امیرالمؤمنین (ع) است، کتابهای موجود در چند موضوع گردآوری شده است؟
 - منابع موجود به طور عمده در شش موضوع طبقه‌بندی شده است:

علیهم‌السلام وارد میان شد. ما در این زمینه حدود ۱۲۰۰ جلد از کتب علمای سنی منهد را که بر فضایل و مناقب اهل بیته علیهم‌السلام، و خصوصاً حضرت علی (ع) اقرار دارند جمع‌آوری کرده و در اختیار محققان قرار داده‌ایم. کتابهای فوق در موضوعات تفسیر، حدیث، سیره (تاریخ)، رجال و... نگاشته شده است.

o همان‌طور که می‌دانید، یکی از بخشهای عمده کتابخانه‌های تخصصی، بخش مرجع آن است. لطفاً کمی هم دربارهٔ بخش مرجع و نحوه ارائه خدمات این بخش به مراجعان توضیح دهید.

- از آنجایی که کتابخانه، تخصصی است، در حقیقت کل منابع موجود در آن – چه کوچک و چه بزرگ - مرجع است. البته بر اساس تعریف معمول، کتب مرجع این

کتابخانه نیز دارای بخشهای مختلف است ازجمله:
۱. فهرستها، معجمها، فرهنگهای نهج‌البلاغه و غزواتحکم و دیگر کتب حدیث.
۲. دایرةالمعارف تشیع و کتابهای رجال و شخصیت‌شناسی شیعه

۳.فهرستهای کتابشناسی قدیم و جدید،عمر از چایی و خطی و... همچنین کتابهای منتشره در هر هفته و هر ماه در ایران

۴. فرهنگها و لغتنامه‌های عربی و فارسی.
در تمام این بخشها مانند دیگر قسمتها، قفسه باز است و استفادهٔ مستقیم بسیار است.

o بخش نشریات و آرشو کتابخانه چگونه است؟
- در این زمینه نیز هر آنچه با اهداف و موضوعهای کاری این مجموعه و ایجاد زندگی حضرت علی (ع) مرتبط است گردآوری می‌شود که تا حدودی پربار است. در این بخش نیز همچون بخش کتاب، آرشو نشریات خارجی - خصوصاً عربی - وجود دارد که به همان شیوهٔ کتاب فراهم می‌شود و امید به فزونی آن دارم.

o لطفاً دربارهٔ بخش کودک و نوجوان این مجموعه بیشتر توضیح دهید.

- خوشبختانه بخشی با عنوان کتابهای کودک و نوجوان در کتابخانه وجود دارد که کلیه کتابهای کودک و نوجوان را که در یکی از موضوعات اصلی به چاپ می‌رسد، دربر می‌گیرد. این کتابها به صورت داستان، شعر، مسابقه، جدول و رنگ‌آمیزی است. کتابنامهٔ کودکان، یا موضوع حضرت علی (ع) ازجمله فعالیتهای ما است.

o با توجه به رشد فن آوری اطلاعات، در زمینهٔ بخش رایانه کتابخانه توضیح بفرمایید.

- با عنایت الهی، در زمینهٔ رایانه، آنچه که به صورت نرم‌افزاری دربارهٔ آن حضرت یا در ارتباط با فعالیتهای پژوهشی تولید شده است در این مجموعه قرار دارد.

نرم‌افزارهای تحقیقی و پژوهشی - که جهت جستجو و بررسی کتابهای گوناگون اسلامی تدوین شده است - در یک برنامهٔ کاربری، در یک سیستم جای گرفته است و مراجعان مستقیماً می‌توانند از این برنامه‌ها استفاده کنند. برنامه‌های رایانه‌ای صوتی - تصویری، سخنرانی، مدیحه و مرثیه ادعیه، سابقه و... نیز از دیگر نرم‌افزارهای است که دربارهٔ آن حضرت (ع) گردآوری شده است.

نرم‌افزار کتابخانهٔ تخصصی امیرالمؤمنین علیه‌السلام نیز که حاوی اطلاعات کلیه کتابهای مربوط به امیرالمؤمنین (ع) است از فعالیتهای در دست اقدام ماست.

o شرایط عضویت و نحوه امانت دادن کتاب در کتابخانه به چه نحوی است؟

- به علت تک نسخه بودن اکثر کتابها، فعلاً امکان امانت دادن کتابها و به تبع آن عضویت وجود ندارد. درواقع، همهٔ مردم عضو کتابخانه هستند و می‌توانند از منابع موجود در همین مکان استفاده کنند؛ ولی امکان بیرون بردن به هیچ‌وجه وجود ندارد. البته امیدوارم که با افزایش امکانات، بخش گردش کتاب برای نسخهٔ دوم کتابها به زودی آغاز به کار کند.

o نیروی انسانی کتابخانه را چگونه تأمین می‌کنید؟
- افرادی که در اینجا مشغول کار هستند، از مدرک دیپلم گرفته تا دکتری، براساس نهادشان در مقابل آقا امیرالمؤمنین، علیه‌السلام، با ما همکاری می‌کنند و هیچ‌گونه وجهی دریافت نمی‌کنند؛ بلکه در جهت تأمین مخارج ضروری ماهانه وجهی نیز پرداخت می‌کنند.

o شاید تأمین منابع مالی یکی از مشکلات عمده کتابخانه‌های غیردولتی است برای ساخت کتابخانه و همچنین برای ادامهٔ فعالیت آن، منابع مالی را چگونه تأمین کردید؟

- دربارهٔ تأمین منابع مالی، باید به عرض برسانم که یکی از دستورهای اسلامی برای ایجاد مکانهای عام‌المنفعه و مفید و باقیات‌الصالحات، استفاده از ثلث مارتک هر مرحومی است. ما هم بزوی این دستور نورانی اسلام، بعد از فوت مرحوم پدرم (شاهروان حاج ابوالقاسم مجتهدی) در این خصوص اقدام کردیم و درحقیقت سرمایهٔ اول کتابخانه از ثلث مارتک آن مرحوم بود و چون ثمرهٔ خوبی داشت، علاقه‌مندان به ولایت نیز ما را در این راه کمک کردند تا بدین صورت که ملاحظه می‌کنید درآمد آن است و امیدوارم که همکاری در جهت غنی‌سازی این مجموعه همچنان ادامه یابد.

من در اینجا از همه کسانی که آثاری پیرامون علی علیه‌السلام دارند تقاضا دارم ما را یاری کنند تا این مجموعه کامل شود و به برآورد اولیه که حدود ۵۰ هزار جلد کتاب بود، برسد.

o بنا براین به نظر می‌رسد که مشکلات چندان زیادی در این راه نداشته‌ید؟

- ببینید، هر کار بزرگی سختی دارد و ما هم از این امر مستثنا نیستیم. ولی چون طرف قرارداد ما خدا و ولی خدا، امیرالمؤمنین علیه‌السلام، است، همهٔ سختیها را به جان خریدیم و اگر هم گاهی مشکلی پیش می‌آید، به لطف مولا برطرف می‌شود.

اجازه دهید به طور خلاصه جریانی را نقل کنم که در تحمل سختیهای این کار مؤثر بود. روزی در مسافرت کتلی را مطالعه کردم. در آن‌جا نقل شده بود که «شخصی مرحوم علامه امینی را در خواب می‌بیند. علامه به آن شخص می‌فرماید: آیا شما استاد جعفری - مرحوم محمد تقی - را می‌شناسید؟ پاسخ می‌دهد: بلی. می‌فرماید: اگر به شما نامه‌ای بچشم به او می‌دهید؟ می‌گوید: بله و نامه را می‌گیرد. سپس عرض می‌کند: اجازه می‌دهید بخوانم؟ فرمودند: ماضی ندارد. موقع خواندن آن قدر گریه می‌کند که با گریه‌اش از خواب بیدار می‌شود.» شاهد من این جمله است که آن شخص داستان علامه امینی را بسته می‌بیند و می‌فرماید: ما اینجا دست‌انمان بسته است. شما برای امیرالمومنین علیه‌السلام کار بکنید. از این قضیه به شدت متأثر شدم و همین تحرکی در من ایجاد کرد. هر وقت دچار سختی یا سستی می‌شوم، این واقعه به یاد می‌آفتد و تحرکم بیشتر می‌شود. با انکال خدا و عنایات خاصهٔ صاحب ولایت حق و دعای ثنی اکرم، علی‌الله علیه و آله وسلم، که در روز غدیر فرمودند: «اللهم... وانصر من نصره واخذل من خذله» به راهنمان ادامه می‌دهیم.

o در آینده چه برنامه‌هایی برای توسعه فعالیتهای کتابخانه دارید؟

- برنامهٔ آینده کتابخانه را می‌توان در سه مرحله بیان کرد که به ترتیب اولویت نیز هست. مرحله اول یا اولویت اول تکمیل منابع علمی کتابخانه تا ظرفیت موجود است. بعد از آن باید در فکر ایجاد سجل مستقل و آبرومند و با تجهیزات لازم باشیم. در نهایت، انتشار آثار پیرامون ابعاد مختلف زندگی حضرت امیر (ع) و مخصوصاً متون قدیمی دربارهٔ آن حضرت ازجمله برنامه‌های آینده ماست.

o در پایان، اگر صحبت خاصی برای خوانندگان ما دارید، بفرمایید.

- با تشکر از شما و فرصت ایجاد شده، از کسانی که دل در گروی محبت علی علیه‌السلام، دارند صمیمانه می‌خواهیم در هر مقام و موقعیتی هستند، ما را یاری کنند تا بتوانیم دین خود را در مقابل ولایت علوی و مظلومیت آن بزرگوار ادا کنیم.